

Maria Miduch

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II, Kraków
 mariamiduch@gmail.com

ZASIĄDZIE W POKOJU NA WIEKI
 (2 BAR 73,1). POKÓJ JAKO ELEMENT
 MESJAŃSKIEJ RZECZYWISTOŚCI
 ESCHATOLOGICZNEJ W SYRYJSKIEJ
 APOKALIPSIE BARUCHA

„HE WILL SIT IN PEACE FOREVER” (2 BAR 73:1).
 PEACE AS A MESSIANIC ESCHATOLOGICAL REALITY
 IN THE SECOND BOOK OF BARUCH

STRESZCZENIE

SŁOWA KLUCZE

Druga Księga Barucha to apokalipsa żydowska pochodząca z okresu następującego bezpośrednio po zburzeniu Świątyni Jerozolimskiej przez Tytusa w 70 r. po Chr. Jest to zapis refleksji teologicznej po tym traumatycznym dla Żydów wydarzeniu. Znaczące miejsce w prezentowanej myśli zajmuje mesjasz, jego misja i jego królestwo. Autor *Syryjskiej Apokalipsy Barucha* w mesjańskiej interwencji widzi ratunek dla przygniecionego nieszczęściami ludu Izraela. Eschatologiczne działania Boga są tożsame z misją jaką wypełni Boży Pomazaniec. W świecie pełnym chaosu, wojen i przemocy wyczekiwany jest prawdziwy

Syryjska
 Apokalipsa
 Barucha, 2 Księga
 Barucha,
 mesjańskie
 królestwo, pokój,
 apokaliptyka

i trwały pokój. Jest on rozumiany znacznie szerzej niż tylko zawieszenie broni. Głębia pokoju objawi się podczas panowania mesjasza. Jego opisy kontrastują z rzeczywistością, w jakiej znajduje się naród wybrany pod panowaniem rzymskim.

ABSTRACT

KEYWORDS

The Second Book of Baruch is a Jewish apocalypse coming from the period right after the destruction of the Temple by Titus in 70 AD. It is the record of theological reflection in the aftermath of this event so traumatic for all Jews. The messiah, his mission and his kingdom all play important roles in this book. The author of the Syriac Book of Baruch hopes for help for all the Israelites through messianic intervention. In his view, the eschatological works of God are equal to the work of messiah. Moreover, in the world of chaos, wars and abuse there is yet hope for true and stable peace. It is much more than just an armistice, rather the depth of peace will be revealed when the messiah comes to rule. His description stands in contrast to the reality in which the Chosen Nation then found itself.

Second Book of Baruch, messianic kingdom, peace, apocalypses

Zburzenie Świątyni Jerozolimskiej w 70 r. to jedno z tych smutnych wydarzeń, które odcisnęły swoje piętno na myśli i teologii żydowskiej, okresu bezpośrednio następującego po klęsce Świętego Miasta. Echa działań Tytusa dochodzą do głosu w literaturze żydowskiej tego trudnego okresu, czyniąc z traumatycznych wydarzeń oś, wokół której budują swoje przesłanie. Tęsknota za pokojem, którego zabrakło w rze-

czywistości, dochodzi do głosu w dziełach literackich tego traumatycznego dla Ludu Izraela czasu.

1. APOKALIPTYKA W SŁUŻBIE NADZIEI

Wśród ksiąg powstałych pomiędzy 70 a 132 r. po Chr.¹, w których znajdujemy nawiązanie do trudnej sytuacji, w jakiej poprzez działania wojenne Rzymu znalazł się naród wybrany, na pierwszy plan wysuwają się apokryficzne apokalipsy. Jest ich cztery: *4 Księga Ezdrasza*, *2 Księga Barucha*, *Apokalipsa Abrahama* i *4 Księga Sybilliańska*. Wśród wymienionych dzieł dwa z nich (*4 Księga Ezdrasza* i *2 Księga Barucha*) w szczególności sposób ukazują traumę 70 r. po Chr. Prawdopodobnie jest to podyktowane zarówno środowiskiem teologicznym, jak i miejscem geograficznym ich powstania². Autorzy owych apokalips w sposób pełen emocji opisują klęskę Świętego Miasta, ukrywając wydarzenia im współczesne pod obrazem babilońskiego najazdu na Jerozolimę.

¹ Rok 132 po Chr., a więc rok wybuchu powstania Bar Kochby, może stanowić umowną granicę dla wyszczególnienia pewnej grupy tekstów ze względu na powód ich napisania. Wzniesione powstanie zmienia perspektywę oczekiwań narodu, przywraca wiarę w ludzkie sposoby wskrzeszenia siły ludu Izraela. Klęska Bar Kochby z kolei jest tak dotkliwa, iż wszelkie oczekiwania i nadzieje zdają się niknąć. Czas poprzedzający rok 132 po Chr. jest szczególny: naród bez nadziei na ludzkie działanie, ale ciągle oczekujący Bożej interwencji, zostawia świadectwo swojej myśli w literaturze powstałej w tym okresie.

² Obie księgi powstały prawdopodobnie w pozabawionej świątyni Jerozolimie lub bliskim jej sąsiedztwie. Autorzy ich zdają się powiązani bardzo mocno ze środowiskiem świątynnym. Stąd w szczególności sposób doświadczyli oni bólu związanego z działaniami wojennymi Tytusa. Por. Rivka, *The Destruction of Jerusalem*, 5. *Apokalipsa Abrahama* oraz *4 Księga Sybilliańska* to teksty, które mimo wzmianek o smutnym losie Jerozolimy zachowują dystans proporcjonalny do swojego fizycznego i duchowego oddalenia względem Świętego Miasta. Por. Rubinkiewicz, *L'Apocalypse d'Abraham*, 15; Bartlett, *Jews in the Hellenistic World*, 35.

W charakterystyczny dla pism głoszących rychłą interwencję Boga sposób w trudnych i bolesnych jerozolimskich wydarzeniach autorzy *4 Księgi Ezdrasza* i *2 Księgi Barucha* widzą znaki nadchodzącego końca³. Eschatologia stanowi bardzo mocny element prezentowanej przez nich teologii. Dostrzeżenie zbliżającego się kresu i odczytanie dziejących się wokół wydarzeń w kluczu znaków eschatologicznych to nie wszystko. Obaj autorzy sięgają dalej, poza ziemskie ramy. Widzą oni to, co nadchodzi, a więc nową rzeczywistość wraz z królującym w niej Bogiem i Mesjaszem. To właśnie chwalebna przyszłość oglądana przez apokaliptycznych wizjonerów jest źródłem nadziei na odmianę losu.

Na szczególną uwagę, ze względu na podejmowany przez nas temat pokoju, zasługuje *2 Księga Barucha*⁴ wraz z wizją mesjańskiej rzeczywistości, jaka się w niej pojawia. Korzenie owej księgi sięgają środowiska powiązanego ze świątynią, a więc i bardzo mocno przeżywającego jej utratę. Niektórzy badacze tekstu są skłonni przypisywać autorstwo *Syryjskiej Apokalipsy Barucha* osobie posiadającej wielki wpływ na formowanie się judaizmu poświęconego⁵. Czytelnikowi nie może też umknąć przywiązanie do Prawa Mojżeszowego, jakie wyraża autor księgi⁶.

Treść apokalipsy dzielona jest zwykle na siedem części, w których skład wchodzi wizje, jakich miał doświadczać Baruch⁷. Autor umieszcza je w czasie na krótko przed zburzeniem świątyni. Dotyczą one smutnych wydarzeń, które – według narratora – mają mieć dopiero miejsce. Widzenia, które są udziałem głównego bohatera, a zarazem narratora

³ Por. Miduch, *Apokaliptyka żydowska*, 23.

⁴ *2 Księga Barucha* ze względu na język tłumaczenia, w jakim przetrwała do naszych czasów, zwana jest także *Syryjską Apokalipsą Barucha*. Por. Mędała, *Wprowadzenie*, 146.

⁵ Por. Rivka, *The Destruction of Jerusalem*, 4; Box, *The Ezra-Apocalypse*, LXVIII.

⁶ Por. Bogaert, *Apocalypse de Baruch*, 1, 389n.

⁷ Por. Wright, *Baruch Ben Neriah*, 76.

księgi, wpisują się w apokaliptyczną konwencję dzieła⁸. To właśnie według zamysłu autora apokalipsa będzie najlepszym narzędziem przekazu jego przesłania teologicznego.

Niespokojna sytuacja polityczna ówczesnego świata, wojny, okupacja rzymska, cios wymierzony tożsamości religijnej i narodowej narodu wybranego sprzyjały stawianiu pytań odnośnie do kierunku, w jakim zmierza ludzkość. Warto mieć na uwadze fakt, iż tragedia roku 70 poprzedzona była długim okresem zatargów z dominującym nad Żydami Rzymem. Samo zburzenie świątyni było bezpośrednio poprzedzone krwawymi latami wojny⁹. Jednak, jak dobrze wiemy, rok 70 wcale nie zakończył rozlewu krwi i walk¹⁰. Pełna przemocy rzeczywistość nie była udziałem jedynie Żydów. Sam Rzym raz po raz zmagał się z wewnętrznymi konfliktami. Brak poczucia bezpieczeństwa, pogrzebanie w gruzach Jerozolimy ludzkich nadziei, to ważne elementy, które kształtują obraz zawarty w *Syryjskiej Apokalipsie Barucha*. Apokaliptyka, uwalniając swojego odbiorcę z ram świata materialnego, staje się doskonałym środkiem wyrażenia oczekiwań w stosunku do Boga jako strony przymierza zawartego z narodem wybranym. Oczekiwania te wyrwane z ziemskich kategorii myślenia, stają się śmiałe i odważne. Dają ukojenie narodowi nękanemu ciągłą niepewnością i przemocą. W obliczu tak napiętej sytuacji nie będzie więc dziwnym wzmożone pragnienie pokoju i bezpieczeństwa. Będzie się ono odbijało w wizjach, jakie ku pokrzepieniu zgnębnego ludu zapisze autor *2 Księgi Barucha*. Tajemnicze widzenia, których do końca nie sposób opisać ludzkimi słowami, nie zawsze jasne symbole, staną się narzędziem wyrażenia nadziei bożej interwencji¹¹.

⁸ Szerzej o apokaliptyce i jej cechach charakterystycznych: Por. Jędrzejewski, „Apokaliptyka jako rodzaj literacki”, 29-35.

⁹ Por. Ciecieląg, *Żydzi*, 379-385.

¹⁰ Por. Johnson, *Historia Żydów*, 143.

¹¹ Por. Ehrlich, *Apokalipsa*, 13-14

2. MESJAŃSKIE KRÓLOWANIE

Na szczególną uwagę zasługują te teksty *Syryjskiej Apokalipsy Barucha*, które odnoszą się do panowania mesjasza. Wątek mesjański jest bardzo ściśle powiązany z żydowską eschatologią¹². To właśnie te traktujące o mesjaszu fragmenty są przepelnione tęsknotą za życiem pełnym bliskości Boga, dostatku i radości. Rzeczywistość mesjańska, która prezentowana jest w księdze, staje się doskonałym tłem dla ukazania pokoju, który jako element eschatologicznego porządku, rozumiany jest zdecydowanie głębiej i szerzej niż tylko zaprzestanie działań wojennych.

W *2 Księdze Barucha* nadejście mesjasza staje się elementem czasów ostatecznych. W Księdze czytamy: „I stanie się to co wypełni się w przyszłości (...) dopiero wtedy zaczną ukazywać się Mesjasz” (2 Bar 29,3)¹³. Pojawienie się osoby Pomazańca jest jednym ze znaków zbliżającego się końca. Obok jego ukazania się mowa jest o wyjściu ze swoich kryjówek Behemota i Lewiatana, wielkim urodzaju winnic i obfitości wina. Autor odnosi się także do innych cudownych znaków, zwiastujących Bożą interwencję. Będą nimi: pocieszenie, cudowny zapach owoców, uzdrawiająca rosa oraz manna z nieba (por. 2 Bar 29, 4-8). Jednak to wybrany przez Boga Mesjasz, który przyjdzie na świat, będzie szczególnym znakiem interwencji Stwórcy. Wyżej wymienione znaki, które łączone są z mesjańskim objawianiem się, jednocześnie wypełniają się w samym mesjaszu. Potwierdzeniem tego mogłaby być zawarta w księdze wizja winnicy i lasu oraz jej wyjaśnienie, które jasno wskazuje na powiązanie symbolu winnej latorośli z osobą Pomazańca (por. 2 Bar 39,7).

Pojawienie się Mesjasza łączone jest także ze zmartwychwstaniem. Czytamy w Księdze: „Stanie się później kiedy wypełni się przyjście mesjasza i odda w chwale tym wszystkim,

¹² Por. Miduch, *Apokaliptyka*, 34.

¹³ Polskie cytaty z *2 Księgi Barucha* za: Woźniak, *Apokalipsa Barucha*, 407-442.

którzy zasnęli w nadziei zmartwychwstania” (2 Bar 30,1). Słowa te nie do końca jasne i zrozumiałe wpisują się w apokaliptyczną konwencję dzieła. Ich zamiarem nie jest dokładne wyjaśnienie tajemnicy, lecz jedynie przybliżenie do niej wszystkich tych, którzy nie doświadczyli boskiego objawienia¹⁴. Nie ma tu mowy bezpośrednio o wskrzeszającym pomazańcu, ale samo pojawienie się wątku zmartwychwstania przy wątku mesjańskim jest warte zauważenia.

Mesjasz i dzieło, którego ma on dokonać, w koncepcji autora księgi jest znakiem troski i interwencji Boga. Jego pojawienie się na świecie jest świadectwem Bożej wierności przymierzu, a co za tym idzie, świadectwem tego, iż zbliża się koniec zła i utrapienia, jakie stało się udziałem narodu wybranego. Pojawienie się Pomazańca wiąże się bowiem z zapowiedzią zupełnie nowej rzeczywistości. Czas jego królowania, który jest powiązany z licznymi cudami, to zwiastun tego, co przyniesie ze sobą nowa rzeczywistość. Radość z wielkich dzieł mesjasza jest zarazem radością z wkroczenia w zupełnie nowy wymiar, w którym upływający czas nie ma znaczenia. „Będą się cieszyć pierwsi, a ostatni nie będą zasmuceni. Wiedzą bowiem, że przyjdzie czas, o którym powiedziano, że jest końcem czasów” (2 Bar 30,2-3).

Czy więc królowanie Pomazańca będzie tylko czasowe? Tego do końca nie możemy rozstrzygnąć. Zostanie ono zapoczątkowane w ziemskiej rzeczywistości, jednak będzie trwało także poza nią. Można więc przypuszczać, że będzie ono wieczne, a autor nie rozwija tak popularnej w myśli apokaliptycznej, millenarystycznej koncepcji mesjańskiego królestwa¹⁵. Nieograniczone czasem panowanie Pomazańca zdaje się potwierdzać tekst: „I będzie potęga jego (Mesjasza)

¹⁴ Por. VanderKam, „Reflections”, 15.

¹⁵ Rozciągnięcie panowania mesjasza na wieczność nie wyklucza całkowicie koncepcji millenarystycznego królestwa. Jego pierwszy, ziemski etap rzeczywiście może być ograniczony ramami czasowymi. Nie można jednoznacznie stwierdzić braku tej koncepcji w 2 Bar, jednak nie jest ona bardzo rozbudowana. Por. Denis, *Introduction*, 1, 721-722.

trwała na wieki” (2 Bar 40,3) czy też wzmianka o jego zasiadaniu na tronie na wieki, która pojawia się przy końcu księgi (por. 73,1). Ta cecha mesjańskiego królestwa zdaje się szczególnie ważna w odniesieniu do pokoju, który towarzyszyć będzie panowaniu Bożego pomazańca. Nie chodzi tu bowiem o chwilowe zaprowadzenie spokoju wśród walczących ludów, ale o coś zdecydowanie trwalszego, nieprzemijalnego.

Bóg przewidział dla swojego Mesjasza specjalne zadanie. Jego pojawienie się w świecie jest nie tylko znakiem, że zbliża się eschatologiczny koniec, rozumiany jako kres panowania zła¹⁶. W działaniu mesjasza objawia się działanie samego Boga. Jest ono czymś więcej niż tylko znakiem dającym nadzieję na zwycięstwo Najwyższego. To Pomazaniec sam w sobie jest Bożym działaniem, nie tylko zwiastuje interwencję Najwyższego, ale sam nią jest. Jest „przedłużeniem” Bożego ramienia. Zadania, które ma wykonać mesjasz, to nic innego, jak to, czego zgnębiony lud oczekiwał od samego Boga. Mesjaszowi Bożemu przypadło rozprawić się z ludami pogańskimi otaczającymi Izraela. Ma on je osądzić ze wszystkich ich bezbożności (por. 2 Bar 40,1) i wydać na nie wyrok. Kryterium jego sądu będzie stosunek sądzonych do Izraela. Jeśli uciskali oni naród wybrany, będą unicestwieni, jeśli nie krzywdzili go, będą ocaleni (por. 2 Bar 72, 4). Mesjasz jest tym, który wydaje wyrok i realizuje jego postanowienia. Poprzez sprawowanie rządów nad światem upodabnia się do samego Boga¹⁷. Jako sędzia ma także moc zabijania i powoływania do życia (por. 2 Bar 72,2). Niewątpliwie w swoim działaniu przypomina bardziej Boga niż człowieka¹⁸. Dostrzegamy, iż nie jest on tylko znakiem poprzedzającym zbliżającego się końca, ale sam ten koniec sprowadza

¹⁶ Por. Gowan, *Eschatology*, 2.

¹⁷ Por. Betz, *Die Eschatologie*, 21.

¹⁸ Koncepcja mesjasza, wyjątkowego człowieka obdarowanego ponadnaturalnymi przymiotami, nie jest rzadką w literaturze apokaliptycznej. Istota stojąca między ludźmi i Bogiem, obdarzona boskimi przymiotami, a jednak pozostająca w autonomii względem Boga pojawia się

poprzez pokonanie ciemieżców Izraela. Jego działanie zdaje się tożsame z działaniem Boga. Daje on także początek całym nową rzeczywistością, która wymyka się z ram czasu.

3. POKÓJ JAKO PEŁNIA DOBRA

Szczególnie ważnym fragmentem *Syryjskiej Apokalipsy Barucha*, poświęconym mesjańskiemu królowaniu w czasach eschatologicznych, zdaje się ostatnia z nadprzyrodzonych wizji, jakich doświadcza Baruch. Jest to tak zwana „Wizja chmur i wód”¹⁹. To właśnie ostatnie czyste wody (por. 2 Bar 72-74) symbolizują eschatologiczne, pełne pokoju królowanie Pomazańca. Wizja ta jest niejako podsumowaniem tego, co wcześniej powiedziano o Bożym wybrańcu i Jego rządach. Pojawia się w niej jednak element, o którym wprost nie wspomiano wcześniej.

W tekście księgi czytamy: „[Mesjasz] zasiądzie w pokoju na wieki, na tronie swojego królestwa, wtedy objawi się radość i nastąpi spokój” (2 Bar 73,1)²⁰. W świetle przywołanego zdania to właśnie pokój jawi się jako cecha fundamentalna panowania mesjańskiego. Zasiadanie Bożego Pomazańca na tronie jest połączone właśnie z owym elementem. Pokój wchodzi na świat wraz z królowaniem Mesjasza. To właśnie

także np. w Księdze Daniela czy Etiopskiej Księdze Henocha. Por. Sacchi, *L'Apocalittica*, 208-209.

¹⁹ W sposób symboliczny została tam przedstawiona historia narodu wybranego. Podzielono ją na okresy, które symbolizują wody czarne lub wody czyste – w zależności od oceny danego wydarzenia przez autora apokalipsy. Podział historii na części i symboliczne ich przedstawienie jest zabiegiem charakterystycznym dla literatury apokaliptycznej. Por. Wright, *Baruch Ben Neria*, 84.

²⁰ Polski przekład syryjskiego tekstu, ten sam termin (*šlama*) raz tłumaczy jako pokój raz jako spokój. Jednak zachowany tekst syryjski podaje w obu przypadkach jedno słowo, które wydaje się bardziej zasadnym tłumaczyć jako pokój.

Jego rządy są gwarantem upragnionego i wyczekiwanego pokoju („wtedy (...) nastąpi pokój”, por. 2 Bar 73,1).

Przywołaniu pokoju jako ważnej cechy mesjańskiego królowania towarzyszą dwa elementy, na które warto zwrócić uwagę. Pierwszym z nich jest nieograniczoność jego trwania. Mesjasz ma zasiadać na tronie swojego królestwa, w pokoju na wieki (por. 2 Bar 73, 1), a więc nie ma tu mowy jego o przemijalności. Pokój, jaki nastanie, będzie bez końca i nic nie będzie w stanie go zakłócić. Sąd na dobre położy kres złu, a więc nie może tu być mowy o przejściowości Bożego (czy też mesjańskiego) panowania. Nieprzemijalność pokoju to jedna z cech eschatologicznego Bożego królestwa²¹.

Zasiadanie Mesjasza w pokoju na tronie na wieki łączy się z udzieleniem owego daru wszystkim, którzy znajdą się w granicach jego królestwa. „Wtedy objawi się radość i nastąpi spokój” (2 Bar 73,1). Pokój (spokój) i radość występują razem jako owoce zaprowadzenia Bożego porządku w świecie. Powodem radości zdaje się ostateczne pokonanie wrogów oraz niekończące się panowanie Pomazańca. Sam spokój, który ma nastąpić wspólnie z radością, wydaje się podkreśleniem stwierdzonej już wcześniej cechy mesjańskiego królowania. Ci, nad którymi Boży wybraniec będzie sprawował swoje rządy, otrzymają udział we wiecznym pokoju, jaki jest jego udziałem.

Syryjska Apokalipsa Barucha, która oryginalnie najprawdopodobniej powstała w języku hebrajskim²² i skierowana była do Żydów, w słowie tłumaczonym na polskie jako: „pokój” ukryła o wiele większe znaczenie niż tylko zaniechanie działań wojennych. Słowa budowane na rdzeniu *šlm* odnoszą się do semantycznej rzeczywistości wskazującej na pomyślność, wypełnienie, zdrowie, pogodzenie, przychyłność²³.

²¹ Por. Diez Macho, *Apocrifos*, 47.

²² Por. Mędała, *Wprowadzenie*, 146.

²³ Por. Brown, *The Brown-Driver-Briggs Hebrew and English Lexicon*, 1022-1024.

Właśnie tak szeroko rozumianego pokoju oczekuje Baruch i jego pierwsi odbiorcy. To oczekiwanie ukierunkowane na pełnię dobra zdaje się potwierdzać to, co w tekście następuje po zapowiedzi wiecznego pokoju w królestwie mesjańskim. Czytamy tam: „Wtedy zdrowie zstąpi w kroplach rosy, a słabość odejdzie, a samotność, niebezpieczeństwo i płacz odejdą od ludzi, a na całej ziemi nadejdzie radość. Albowiem nie-dojrzały nie umrze więcej przed czasem ani niespodziewanie nie zdarzy się żadna przeciwność losu. Wyroki i zażalenia, kłótnie i pomsty, krew i pożądliwość, zazdrość i nienawiść i wszystko im podobne pójdzie na potępienie [...]. Przyjdą dzikie zwierzęta z lasu i będą służyć ludziom, zmije i węże wyjdą ze swoich kryjówek, by poddać się dziecku. Kobiety nie zazną bólu, gdy będą rodzić, ani nie będą cierpieć, wydając owoc łona” (2 Bar 73,2-7).

Przytoczony powyżej fragment rozwija myśl o pokoju i ukazuje, jak rozumie go autor księgi. Zdrowie, pogodzenie, harmonia, brak zakłóceń to, to co inaczej może określić jako hebrajskie *šlôm* (syryjskie: *šlama*). Mesjańskie panowanie w wiecznym pokoju oznacza nieprzemijającą pełnię dobra.

Nic więc dziwnego, że samo słowo „pokój” pojawia się jedynie pod koniec księgi. Wcześniej, odnosząc się do eschatologicznego królestwa, autor *2 Księgi Barucha* opisuje pokój. Wymienia elementy, które się na niego składają. Pojawiają się tam: uzdrowienie poprzez cudowną rosę oraz obfitość pokarmu (por. 2 Bar 29,7), przebywanie pod opieką Mesjasza, który pokonał niegodziwość (por. 2 Bar 40,2). Wizja ostatnich wód czystych (2 Bar 72–74) odnosząca się do czasów mesjańskich jest podsumowaniem tego, co powiedziano wcześniej, zwięźle mówi o oczekiwaniach, jakie naród Izraela posiada względem Boga i Jego Mesjasza. Zgnębieni przez okupanta Żydzi oczekują pokoju rozumianego znacznie szerzej niż koniec wojny z Rzymem.

Pochylając się nad pokojem jako ważnym elementem mesjańskiego królestwa, warto zadać pytanie o tych, do których ów Boży dar będzie skierowany. Cechą charakterystyczną

dla apokalips żydowskich jest to, że ukazują one świat jako nieustającą walkę dobra ze złem, życia ze śmiercią, pogan z narodem wybranym²⁴. W myśl poglądów prezentowanych przez autora *Syryjskiej Apokalipsy Barucha* po stronie ludu Przymierza stoi sam Bóg, okazując wierność swoim obietnicom²⁵. Nic więc dziwnego, że to właśnie doświadczający ucisku ze strony pogan Żydzi mają dostąpić przywileju przebywania w mesjańskiej pełnej pokoju rzeczywistości. Boże (mesjańskie) królestwo jest tu przyrównywane do raju²⁶. Jednak ów raj będzie dany jedynie pewnej grupie ludzi. Kim zatem oni będą?

W tekście księgi czytamy: „Ci zaś, którzy przygotowali sobie zbiorniki mądrości i zapasy inteligencji posiadają u siebie, i od miłosierdzia nie odstąpili i strzegli prawdy Prawa. Tym bowiem będzie dany świat, który przyjdzie” (2 Bar 44,14). W świetle powyższych słów jasnym wydaje się to, iż nie wszyscy z narodu wybranego, a jedynie Ci, których cechowała prawość i miłosierdzie, będą mieli udział w mesjańskim pokoju. Uzasadnionym wydaje się w tym momencie pytanie o to, czy do radości świata przyszłego mają wstęp inne ludy poza Izraelem? Trudno w tekście *Syryjskiej Apokalipsy Barucha* odnaleźć jednoznaczne stwierdzenie rozstrzygające ów problem. Pewną sugestią może być wzmianka o sędzie, którego ma dokonać Mesjasz, i o kryterium, jakim się będzie kierował. „Każdy naród, który nie panował nad Izraelem ani nie skrzywdził pokolenia Jakuba, będzie ocalony” (por. 2 Bar 72,4) stwierdza autor księgi. Czy jednak ocalenie jest tożsame z uczestnictwem w pokoju Boskiej rzeczywistości? Izraelocentryczność teologii prezentowanej w 2 *Księdze Barucha* sprawia, że znalezienie odpowiedzi na to pytanie jest niemożliwe. Autor, wierny Prawu i przymierzu Żyd, skupia się na swoim ludzie, reprezentując jego tęsknoty

²⁴ Por. Sacchi, *L'apocalittica*, 48.

²⁵ Por. Willett, *Eschatology*, 96.

²⁶ Por. Rivka, *The Destruction of Jerusalem*, 117.

i pragnienia. Stwierdzenie o ocaleniu pogan, którzy nie występowali przeciw Izraelowi nie zamyka im jednoznacznie drogi do mesjańskiego, pełnego pokoju królestwa, jednak autor księgi chce przede wszystkim dać nadzieję Izraelowi. To on, jako naród wybrany, może żywić nadzieję na pełną pokój przyszłość.

W okresie dominacji rzymskiej naród wybrany doświadczał wielkiej tęsknoty za pokojem rozumianym jako pełnia dobra pochodzącego od Boga. Położenie kresu świątyni i krwawa polityka okupanta wzmagaly pragnienie doświadczenia pokoju niezmaconego żadnym smutnym czy ciężkim doświadczeniem. Żydzi, których reprezentuje autor apokalipsy ukryty pod imieniem Barucha, wielokrotnie doświadczeni przez historię, zdają sobie sprawę, że tylko interwencja Najwyższego i zaprowadzony przez Niego porządek mogą dać im gwarancję pokoju, jakiego wyczekują. Apokaliptyka jako sposób wyrazu myśli teologicznej przychodzi im z pomocą, kryjąc w tajemniczych symbolach wypełnienie ich nadziei, objawia coś, co dla zgnębnego ludu nie jest już oczywiste²⁷. Wyczekiwana Boża interwencja, której narzędziem wykonawczym jest Mesjasz, ma na celu coś więcej niż tylko przywrócenie spokoju zaburzonego przez toczące się wojny. Pokój, o którym mowa w księdze, to niekończąca się pełnia dobra. Jego pochodzenie może być zatem tylko boskie, żadne ludzkie wysiłki i starania nie są w stanie go zapewnić.

BIBLIOGRAFIA

Bartlett J. R., *Jews in the Hellenistic World, Josephus, Aristaeas, The Sibylline Oracles, Eupolemus* (London – Cambridge: Cambridge University Press 1985).

Betz O., *Die Eschatologie in der Glaubensunterweisung* (Würzburg: Echter 1965).

Bogaert P., *Apocalypse de Baruch* (Paris: Cerf 1969) I.

²⁷ Por. Diez Macho, *Apocryfos*, 43.

- Brown F., *The Brown-Driver-Briggs Hebrew and English Lexicon* (Peabody, MA: Hendrikson Publishers 1994)
- Cieciela J., *Żydzi w okresie Drugiej Świątyni 538 przed Chr. – 70 po Chr.* (Kraków: Universitas 2011).
- Diez Macho A., *Apócrifos del Antiguo Testamento* (Madrid: Crisandad 1984).
- Ehrlich E., *Apokalipsa księga pocieszenia* (Poznań: Pallottinum 1996)
- Gowan D.E., *Eschatology of the Old Testament* (Edinburgh: T&T Clark 2000).
- Jędrzejewski S., „Apokaliptyka jako rodzaj literacki”, *Ruch Biblijny i Liturgiczny* 51 (1998) 1, 29-35.
- Johnson P., *Historia żydów* (Kraków: Platan 2010).
- Mędała S., *Wprowadzenie do literatury międzytestamentalnej* (Kraków: Enigma Press 1994).
- Miduch M., *Apokaliptyka żydowska o nadziei* (Kraków: Wydawnictwo Naukowe UPJPII 2012).
- Rivka N., *The Destruction of Jerusalem and the Idea of Redemption in Siriac Apocalypse of Baruch* (Leiden – Boston: Brill 2003).
- Rubinkiewicz R., *L'Apocalypse d'Abraham, en vieux slave, introduction, texte critique, traduction et commentaire* (Lublin: Wydawnictwo KUL 1987).
- Sacchi P., *L'apocalittica giudaica e la sua storia* (Brescia: Paideia 1990).
- VanderKam J.C., „Reflections on Early Jewish Apocalypses”, *Apokaliptyka wczesnego judaizmu* (red. M.S. Wróbel) (Lublin: Wydawnictwo KUL 2010).
- Willett T.W., *Eschatology in the Theodicies of 2 Baruch and 4 Ezra* (Sheffield: JSOT Press 1989).
- Woźniak J. (tł.), „Apokalipsa Barucha Syryjska”, *Apokryfy Starego Testamentu* (red. R. Rubinkiewicz) (Prymasowska Seria Biblijna; Warszawa: Vocatio 1999).
- Wright J.E., *Baruch Ben Neriah. From Biblical Scribe to the Apocalyptic Seer* (Studies on Personalities of the Old Testament; Chapel Hill, SC: University of South Carolina 2003).

MARIA MIDUCH, doktor teologii biblijnej (UPJPII, 2012), magister teologii (PAT, 2007), magister studiów bliskowschodnich (UJ, 2010), wykładowca zagadnień biblijnych w Wyższym Seminarium Duchownym Towarzystwa Salezjańskiego w Krakowie. Zainteresowania naukowe: literatura okresu międzytestamentalnego, mesjanizm, apokaliptyka. Autorka m.in.: *Apokaliptyka żydowska o nadziei* (Kraków: Wydawnictwo Naukowe UPJPII 2012).